

Так хочу зазначити те, що актуальність вивчення факторів попередження загроз для демократичного вибору в Україні дуже велика, тому що в умовах кризи, коли відсутній соціальний порядок, а ціна політичних і соціальних конфліктів збільшується, можливо очікувати непередбачуваних наслідків.

Бібліографічний список

1. «Freedom House»: Ситуация с демократией в Украине ставит под сомнение ее членство в ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uainfo.censor.net.ua/news/16188-freedom-house-situaciya-s-demokratii-v-ukraine-stavit-pod-somnienie-ee-chlenstvo-v-es.html>
2. Шабров О. Ф. Політична система: демократія і управління суспільством / О. Ф. Шабров // Держава і право. – 1994 – № 5 – С. 116 – 125.
3. Кіндратець О. Політичні зміни і політична стабільність / О. Кіндратець // Політичний менеджмент. – 2005. – № 2. – С. 55 – 67.

В статье рассмотрен вопрос демократических выборов, как единственного возможного пути демократизации общественной жизни, определения направлений улучшения решений социальных и экономических проблем в Украине, уменьшения угрозы от искусственно созданных лидеров, сомнительно влияющих на реализацию нормативных и законодательных документов государства, продвижение интересов народа и страны в целом.

In the article the question of democratic elections as the only possible way of democratization of public life, identifying improvement areas to address social and economic problems in Ukraine, reduce the threat of man-made leaders, questionable impact on regulatory and legislative documents state, promoting the interests of the people and the country as a whole.

Стаття надійшла до редколегії 12.11.2012

УДК 321:316.483(470:470.62/67)

Бондар О. М., НУ «ОЮА»

ДЕЯКІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЙ РОСІЙСЬКОЇ ВЛАДИ НА ПІВНІЧНОМУ КАВКАЗІ

Стаття присвячена розгляду конфліктних ситуацій на Північному Кавказі та дій російської влади з вирішення проблемних питань у політичній, економічній, релігійній, етнічній, правовій та військовій сферах в даному регіоні.

Увага до подій на Північному Кавказі стала актуальною після початку бойових дій у 1994 році для конфліктологів не лише Росії, а і багатьох інших країн, насамперед у Європі, тому що це був найбільший військовий конфлікт після Другої Світової війни на її території. Так лише за першу чеченську війну загинуло 35,7 тисяч людей. З них цивільні склали 80-85 % [1, с. 16-17].

На Півдні Росії перетинаються інтереси нових незалежних держав Кавказу, США, Європи, країн Близького і Середнього Сходу та самої Росії. Основні загрози для безпеки Півдня Росії можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх треба віднести конфліктність у регіонах всередині та конфлікти існуючий між ними і центром. До зовнішніх можна віднести увагу до Північного регіону Росії стратегічних суперників, насамперед Туреччину, та активну діяльність міжнародних терористичних та кримінальних організацій, що займаються торгівлею зброєю, наркотиками. Конфлікти в цьому регіоні мають історичні коріння – як завоювання Північного Кавказу Росією протягом сторіч та масове виселення цілих народів І. Сталіним у 1944 році. Зараз можна вести мову про сучасні конфлікти: Осетинсько-Інгушський 1992 року, Російсько-Чеченський 1994 року та Чеченсько-Дагестанський 1999 року. Важливим цей регіон залишається і для України з кількох причин, а саме:

- це невелика відстань нашої держави від Кавказького регіону Росії;
  - загрози, що висувалися чеченськими терористами проти об'єктів Чорноморського флоту у Криму в зв'язку з участю, розташованих там російських морських піхотинців у бойових діях у Чечні;
  - участю українців з УНА-УНСО у бойових діях сепаратистів проти російських військ;
  - великим про шарком мусульманського населення у Україні.
- Так в найближчий час Україна ввійде в п'ятірку європейських країн з найбільшим мусульманським населенням.

В конфлікт безпосередньо крім Росії та Чечні було втягнуто і інші регіони Росії, а саме Інгушетія, Дагестан, Карачаєво-Черкесія, Адигея, Кабардино-Балкарія, Ставропольський та Краснодарський краї. В різній степені багато, насамперед мусульманських країн, надавало допомогу чеченським бойовикам на своїх територіях для їх лікування, відпочинку, військової підготовки а також збору коштів для закупівлі озброєння та спорядження наприклад – Азербайджан, Грузія, Туреччина, арабські країни Сходу, Афганістан, Албанія та інші. Навіть в США, за даними «Російської газети», було організовано табір для військової підготовки найманців з числа вихідців з арабських країн, яких потім передбачалося перекинути до Чечні [2, с. 82].

У бойових діях на стороні бойовиків у Чечні приймали участь представники багатьох країн. На різних етапах бойових дій їх кількість змінювалася. Так, 18 січня 2001 року Міністр оборони Росії С. Іванов оприлюднив список з прізвищами 101 іноземця, які загинули у боях проти російських військ у 1999 – 2001 роках. Серед них представники Туреччини, Лівану, Палестини, Афганістану, Йорданії, Саудівської Аравії і навіть громадяни ФРН, Канади, Великобританії арабського походження. На жаль, у Чечні проти російських військ воювали і українці. Так, за даними журналу «Солдат удачі» у Чечні було біля 100 українців з яких 10 було вбито, 20 поранено [3, с. 15-17].

Конфлікт перейшов на значно більші території після підписання Хасавюртівських угод і, якщо до цього часу говорили про контртерористичну операцію на «Південному Кавказі», маючи на увазі Чечню у першу чеченську війну, то після 1999 року і початку другої чеченської війни мова вже йшла про «Південь Росії», тому військові дії перейшли як на території інших республік Північного Кавказу так і на Ставропілля та Краснодарський край.

У 2000 році після завершення основних бойових дій було створено Південний федеральний округ. Сьогодні можна визнати, що воєнна загроза вже не є головною причиною нестабільності, але їй на зміну прийшла проблема міжнародного тероризму тісно пов'язана з регіонами. У 2005-2007 роках Північний Кавказ знаходився в ситуації коли залишалися конфліктні проблеми 80-90-х років ХХ ст. і виникли нові обумовлені розвитком Росії. Так сепаратисти на Північному Кавказі вже створили міжнародну терористичну організацію «Імірат Кавказ», що планує створення ісламської держави на території Росії в яку мають ввійти крім мусульманських республік Кавказу ще і Татарстан та Башкирія. Про достатню серйозність цих планів свідчить нещодавній замах на лідера мусульман Росії у Казані та постійні вбивства релігійних діячів, що сповідують традиційний іслам. На Кавказі достатньо швидко розповсюджується етнорелігійний екстремізм. Взаємодія націоналізму в кожній республіці при поєднанні з релігійними проявами екстремізму ще більше посилюють політичну нестабільність. На сучасному етапі все більш агресивно себе проявляють екстремістські течії фундаментального напрямку в ісламі – вахабізм та ісламізм.

Національно-державне будівництво є складним в усіх багатонаціональних країнах, але на Північному Кавказі воно має і свої особливості:

– демографічні (великі втрати чоловіків під час бойових дій, біженці, висока народжуваність);

- багатоконфесійність (при значній перевазі ісламу);
- проблеми національних меншин (особливо в Дагестані);
- різні статуси суб'єктів (республіки, краї, області);
- проблеми невизначеності кордонів між республіками та областями;
- поліетнічність (наявність майже 100 націй та народностей);
- наявність національних рухів.

Сучасний стан етнополітичної ситуації в регіоні можна характеризувати як відносно стабільний, але з високим рівнем конфліктності. Достатньо згадати про теракт у Беслані у 2004 році. З 2007 по 2012 рік за даними російських силовиків загинуло 1800 військовослужбовців і поліцейських та 450 місцевих жителів, було поранено 2400 військових та 1200 місцевих жителів. За цей час т. з. «бандпідпілля» провело 1200 силових акцій.

Стан конфлікту сьогодні можна оцінювати по різному, але ще у 2004 році конфліктологи та представники держапарату регіону оцінили так:

- хвилеподібний конфлікт – 70 %;
- зниження напруженості – 17 %;
- нарощення напруженості – 5 % [4, с. 37].

Треба визнати, що в Росії сьогодні проводяться значні наукові дослідження по вивченню шляхів виходу із складної ситуації у Південному федеральному окрузі. З урахуванням ситуації, що склалася та можливими варіантами розвитку конфліктів у майбутньому серед варіантів можливих конфліктологічних сценаріїв розглядають такі:

1. Позитивний.
2. Помірний.
3. Негативний.
4. Алармістський.

При останніх двох не виключаються різкий конфлікт між місцевими та державними гілками влади або навіть створення альтернативних органів влади, зростання сепаратистських настроїв, масовий від'їзд російськомовного населення і навіть втручання у конфлікт інших держав.

Серед можливих шляхів виходу із конфлікту розглядаються такі:

- розвиток економіки республік;
- влада та іслам повинні бути розділені;
- декриміналізація політичних структур;
- прогнозування конфлікту на стадії зародження;
- формування районів стабільності у регіоні;
- контроль за міграційними процесами та інші.

Взагалі міграційні процеси мають велике значення для врахування можливостей врегулювання конфлікту на різних стадіях. В різний час кількість тих хто покинув місце свого проживання значно відрізнялося

в залежності від гостроти протистояння різних сторін конфлікту. Так, за різними даними Чечню покинули з 1989 року по 2002 рік більше 200000 росіян, 125000 чеченців та інгушів та 50-75 % інших вихідців з Кавказу – грузинів, вірмен, азербайджанців.

З початком другої чеченської війни у 1999 році лише у Інгушетії кількість чеченських біженців складала 155000 чоловік. Значна кількість чеченців взагалі виїхала з території Росії для отримання політичного притулку. Так за російськими даними тільки у 2003 році близько 3000 російських громадян, в переважній більшості чеченців, отримали притулок в Європі, США та Канаді. В різних країнах спочатку їх зустрічали по-різному. Наприклад Австрія задовольняла прохання чеченців на 76,9 %, а в Словаччині не задовольнили жодного прохання [5]. Оскільки біженці із Чечні в основному проявили себе з негативної сторони, вони не бажали працювати, вели себе агресивно до інших біженців, організовували злочинні групи – то з часом все більше країн ЄС взагалі відмовляються приймати представників Чечні. Наприклад, про це заявила Норвегія у 2011 році.

Особливе місце по дестабілізації ситуації в регіоні відіграють боротьба місцевих еліт за владу, що спираються на родові клани і тейпи. Бажання місцевих еліт відокремлюватися від центральної влади викликано рядом причин зокрема політичними, економічними, етнічними, релігійними. Найбільш головною є економічна. Наприклад, у 1991 році на грозненських нафтопереробних заводах було перероблено 15 млн. тон нафти [6, с. 115].

Росія вкладає великі кошти в підтримку ПФО. Всі суб'єкти регіону є дотаційними і за доступ до мільярдних дотацій і йде боротьба місцевих еліт.

Сучасному керівництву Росії, разом з місцевою політичною владою республік Північного Кавказу необхідно, часто починаючи з чистого аркушу паперу, формувати свої політичні погляди на становище в регіоні з урахуванням геополітичної ситуації, наприклад напад Грузії на Абхазію. Конфлікти в республіках ПФО вимагають подальшого вирішення правового забезпечення питань застосування військової сили, проведення так званих «зачисток», вирішення проблеми затриманих правоохоронними органами, що потім ставали «без вісті зниклими». Так за оцінкою організацій по правам людини з 1999 по 2010 рік в Чечні зникли без вісті від 3000 до 5000 людей [7, с. 143].

Підводячи підсумок треба визначити, що конфлікт на Північному Кавказі є довгостроковим. Він потребує від російської влади постійної уваги до регіону, оперативного реагування на зміни ситуації в регіоні, врахування історичних, релігійних, етнічних та інших факторів серед яких мабуть головними мають бути економічні і правові.

Бібліографічний список

1. Пути мира на Северном Кавказе: независимый экспертный доклад / под ред. В. А. Тишкова. – М. : Инст. этнолог. и антроп., 1999. – 184 с.
2. Московский журнал международного права. – 2000. – № 3. – С. 82
3. Панасенко С. Трезубец заточенный в Чечне / С. Панасенко // «Солдат удачи». – 1995. – № 11. – С. 15 – 17.
4. Игнатов В. Г. Конфликтогенная ситуация в Северо-Кавказском регионе: от деструкции – к стабильности / В. Г. Игнатов, А. В. Понедельков, А. М. Старостин // Власть. – 2004. – № 5. – С. 37 – 42.
5. Газета «Известия» 15.06.2005.
6. Тишков В. А. Общество в вооруженном конфликте (Этнография чеченской войны) / В. А. Тишков. – М. : Наука, 2001. – 552 с.
7. Леч Ф. Конфликт в Чечне: анализ практики Европейского Суда по правам человека / Ф. Леч // Сравнительное Конституционное обозрение. – М., 2010. – С. 143 – 168.

Статья посвящена рассмотрению конфликтных ситуаций на Северном Кавказе и действий российских властей по решению проблемных вопросов в политической, экономической, религиозной, этнической, правовой и военной сферах в данном регионе.

The article deals with conflict situations at the Northern Caucasus and Russian authorities activity for addressing problems in political, economic, religious, ethnic, legal and military spheres at this region.

Стаття надійшла до редколегії 11.12.2012

УДК 321:316.483(477)

Білецька Ю. В., НУ «ОЮА»

ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Питання політичного конфлікту є актуальною проблемою, як в Україні, так і у світі. Даний вид конфліктів набуває глобальних масштабів, а тому існує потреба в досконалому вивченні такого явища. Для створення механізму швидкого реагування на такий вид конфліктів для нашої держави потрібно визначити особливості політичних конфліктів в Україні.

Політичні конфлікти виникають все частіше в сучасному світі і, як правило, не приносять позитивних результатів та прогресу у розвитку державотворчих процесів в Україні, а навпаки відносять її до країн